

ЦІННІСНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

П. І. Бублик, м. Київ

Сприйняття масовою свідомістю сучасної політики як аморальної потребує свого аналізу в межах наукової гуманітаристики. Зневіра і відраза до політики з боку широкої громадськості автоматично поширюються і на діяльність спеціалістів, які обслуговують інтелектуальну складову політичного процесу. Проте що означає моральність чи аморальність політиків і політичних консультантів? Чи існують інші норми стримування, контролю і передбачуваності діяльності політичних фігурантів? У статті пропонується категорія послідовності як альтернатива моральності для політиків, а також розведення особистих і політичних цінностей як умова морально-психологічної цілісності політичного консультанта.

Ключові слова: політичне консультування, технологізація політики, аморальність політики, політична послідовність, морально-психологічна цілісність, діяльність політичного консультанта.

Проблема. Сучасна політика балансує на межі двох самоінтерпретацій: боротьби за владу і реалізації суспільного блага. На рівні суспільної ідеології вважається, що перше є лише засобом для другого: утримувати в полі суспільної свідомості ідею суспільного блага і реалізувати цю ідею можна, лише маючи владу відповідного масштабу. Але фактично суспільне благо залишається стрижнем політичної риторики, а боротьба за владу є реальним змістом політичного процесу. Здобута влада використовується для забезпечення вузькокорпоративних інтересів, а благополуччя решти суспільних груп підтримується на межово-необхідному рівні. Аморальність (у точному й безоцінковому сенсі цього слова) такої політики полягає у відмові від загальних цінностей на користь партикулярних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дає підстави для висновку, що досі не вдалося сформуувати науковий соціально-психологічний підхід до проблеми ціннісного вибору у сфері інтелектуально-ідеологічного обслуговування діяльності політичних суб'єктів. Тексти, що циркулюють у науковому і публіцистичному просторі, мають переважно прескриптивно-публіцистичний характер, базуються на твердженнях здорового глузду,

містять більш чи менш загальний аналіз суспільно-політичних подій або прями моралістичні оцінки і побажання.

Що ж до невирішених складових проблеми, то пострадянський період утвердження соціально-психологічної науки був спрямований на власну деідеологізацію, набуття норм і стандартів науковості, вихід із обслуговуючої щодо держави позиції. У суспільстві сформувався цілий соціальний інститут інтелектуально-ідеологічного обслуговування політичних суб'єктів, проте співвіднесення цієї діяльності з індивідуальними і суспільними цінностями та нормами залишається поза увагою. У науково-психологічному дискурсі було докладено чимало зусиль щодо розмежування політико-ідеологічних цінностей і наукових теорій. Однак потребує свого наукового й ціннісно-сміслового аналізу сама консультативно-ідеологічна діяльність, яка де-факто не лише залишилась, а й набула значного розвитку.

Мета статті: привернути увагу до проблеми політико-консультативної діяльності в ціннісно-психологічному аспекті, зокрема спробувати охарактеризувати політичне консультування як спосіб реалізації суб'єктного вибору на ціннісній і позациннісній основі.

Політичний консультант як інтелектуальний суб-суб'єкт політичного процесу здійснює свою діяльність в аморальному політичному просторі, водночас перебуваючи у власному контексті суспільних відносин. Він найчастіше безпосередньо не належить до тих суспільних корпорацій, інтереси яких обслуговує. Проте його інтелектуальний рівень і рівень поінформованості дають йому можливість скласти більш-менш цілісне і адекватне уявлення про конфігурацію і реальний зміст суспільних інтересів різного рівня. Контекстуальність політичного мислення консультанта на основі таких уявлень про діалектику суспільних інтересів з погляду етики як філософської дисципліни є найближчою до традиції цинізму. Цинізм (контекстуальність) політичного мислення консультанта є чітким корелятом аморальності (партикулярної зорієнтованості) діяльності політика, якого консультант обслуговує.

Морально-психологічні аспекти політичного консультування аналізуються в науковій літературі переважно під функціональним кутом зору, тобто дотично. Зокрема, нерідко дається перелік поведінкових настановлень і особистісних рис, які потрібні для ефективного політичного консультування. Такими рисами називають лояльність (розуміння безумовного пріоритету інтересів клієнта), особисту, професійну і навіть громадянську відповідальність, здатність дотримуватися конфіденційності, сміливість (у тому числі творчу, тобто креативність), потребу в досягненнях (зорієнтованість на задачу), уміння відстороненого сприйняття політики, високий рівень комунікативності, емоційну незалежність, “безпристрасність і об'єктивність”, незалежність від політико-партійних цінностей, чесність

[1, с. 7-14]. Як бачимо, деякі з перелічених рис і настановлень легко можуть бути кваліфіковані як моральні, етико-професійні чи морально-психологічні. Водночас ці риси постають у світлі ефективності обслуговування клієнта, а не морально-психологічної цілісності консультанта.

Нерідко також можна натрапити на етико-філософський аналіз політики як суспільного феномена в аспекті розподілу владних ресурсів, реалізації цінності справедливості, співвідношення примусу і насильства, міри особистої свободи в рамках державного примусу тощо. Політичне консультування в цьому контексті стає підпорядкованим елементом, що несе ті ж самі характеристики, що й політичний процес, який консультантом обслуговується. Проте нам не вдалося виявити робіт, де аналізувалися б суто проблеми морально-психологічної цілісності політичного консультанта, екологічність (психологічна безпечність) його професійної діяльності, морально-психологічні нюанси взаємодії “консультант – політик – суспільство”. Власне, ці аспекти ми й маємо намір висвітлити в цьому дослідженні.

Політичне консультування – складна система соціально-психологічних стосунків “консультант – клієнт – суспільні групи”. Це означає, що консультування підпорядковується певним закономірностям і водночас залишається сферою морально-етичних оцінок. Проте мораль – це різновид суспільного тиску, що діє через стимуляцію таких почуттів, як сором і страх [2, с. 73-83], тоді як політика сама по собі спрямована на регуляцію політичного стану: як матеріального, так і ціннісно-світоглядного. Залежати від суспільного тиску і водночас впливати на суспільство – ось політичний парадокс, що штовхає і політика, і політичного консультанта в безодню цинізму.

Фрагментація суб’єктності політичних фігурантів як передумова політичного консультування. Об’єктом уваги політичного консультанта в кінцевому підсумку є політична діяльність його клієнта. Психолог консультант супроводжує, інформаційно забезпечує, методично і технологічно підтримує, аналізує та оптимізує. Найважливішою складовою політичної діяльності вважається ухвалення політичних рішень. Із психологічного погляду важливим є питання: хто, власне, виступає суб’єктом ухвалення політичних рішень, якщо під суб’єктом мати на увазі не просто особу, яка формально ухвалює чи виголошує те чи інше рішення? Політична практика показує, що політичне рішення ухвалює суб’єкт, який не є автором (принаймні єдиним автором) цього рішення. І справді, кого можна вважати суб’єктом політичної діяльності? Якщо послуговуватися калькою з євро-американської традиції, то більшість політиків, зокрема члени парламенту, є акторами – тими, хто бере діяльну (“активну”) участь у політичному процесі. Проте загальновідомо, що велика частина політиків є залежними, коли йдеться про ухвалення рішень. Вони залежні

як від лідерів тих політичних організацій, членами яких є (партії, блоки, “коаліційна більшість”), так і від суб’єктів економічної діяльності, що є спонсорами цих політичних організацій. “Суб’єкти” політичної діяльності фактично залежать від тих, хто формально взагалі не є учасником політичного процесу (власників фінансово-промислових груп). Політикові часто доводиться бути не лише “актором”, а й “актором” – більш чи менш талановитим виконавцем чужої режисури. У межах сценарію також є простір для творчості, а отже, і для прийняття рішень. Але це рішення меншого масштабу: вони спрямовані не так на стратегічні перетворювальні завдання, як на тактичне самоствердження в існуючій політичній кон’юнктурі. Такі учасники політичного процесу є “фігурантами”: їх не можна не помітити, однак можна ігнорувати їхню потенційну суб’єктність.

Отже, політик – це фігура, що балансує на межі залежності і незалежності, впливу і послуху, автономності і підкорення. Із цього погляду політична суб’єктність є нестійкою, завжди обмеженою. Власне, саме на прикладі політичної діяльності яскраво відбивається той факт, що в межах будь-якої діяльності суб’єктність є похідною від зусиль щодо автономізації, унезалежнення власної діяльності [3]. Однак оскільки діяльність пов’язана зі змістом певної ситуації, остільки перебування у зв’язку (а відтак і залежності) із цією ситуацією є обов’язковою умовою діяльності. Будь-яка суб’єктність обмежена і навіть вторинна: вона результат констеляції залежностей, що переплавилися у свідомості актора в певне “авторське рішення”, “моральний вчинок”, “творчу дію” тощо. Власне, цей феномен зафіксовано у східній філософії в категорії “карма”.

Окрім залежності політика від економічних суб’єктів і політичних лідерів, суб’єктність політика також проблематизується діяльністю політичного консультанта. Як відомо, рішення не просто ухвалюються – вони *готуються*. Ті, хто формулює альтернативи, на основі яких і відбувається подальший вибір, не є тими, хто цей вибір здійснює. Це і розподіл праці, і розподіл відповідальності, і розподіл суб’єктності. Щоправда, суб’єктність мусить повною мірою залишатися за політиком як тим, хто ухвалює рішення, а тому впливає. Однак у прихованому вигляді суб’єктність залишається і за тими, хто рішення (точніше, його варіанти) готує. Підбір інформації, фокус уваги, спосіб інтерпретації “фактів”, напрям узагальнень, форма кінцевої подачі аналітичного продукту – усе це способи впливу на політика як споживача аналітичної чи дорадчої інформації. Політик не має оперативного доступу до попередніх аналітико-інформаційних процесів: його рішення базується на довірі до компетентності і сумлінності аналітиків. Отже, суб’єктність і довіра в політичному процесі тісно пов’язані. Політична суб’єктність базується на довірі (політика до консультантів, електорату до політика, політиків один до одного), а ще частіше – на її імітації.

Інформаційна підготовка політичного рішення межує з власне *політичним консультуванням*. Політичні рішення спрямовані на коректування поточної політичної ситуації, взаємодію з іншими політичними учасниками, а також втілюються у законодавчі акти. Це “буденна” політична робота, вона ж – політична боротьба. Її сенс – у встановленні балансу наявних політичних й економічних інтересів. Проте є періоди особливо загостреної боротьби, коли кожен з учасників може і мусить виявити свою максимальну суб’єктність, – вибори. Процес, коли відбувається визначення: хто має право вважатися політичним учасником. У ситуації виборів “пошукачі” спираються саме на політичних консультантів. Останні не просто здійснюють певну інформаційну підготовку, а пропонують конкретні рішення і втілюють їх у разі згоди свого клієнта. Під час виборів майбутній політик частково чи повністю делегує свою суб’єктність консультантові, хоча відповідальність залишається на самому політикові. Виборче делегування політиком своєї суб’єктності консультантові – це ще один яскравий приклад фрагментації політичної суб’єктності в реальному політичному процесі.

Феномен політичного консультування: на межі технології та ідеології. Найбільш затребуваними є послуги політичних консультантів під час виборчих кампаній. Політико-виборче консультування є відображенням суто цілераціонального (у тому значенні, яке надавав цьому терміну Макс Вебер [4]) характеру сучасного виборчого процесу. Тобто виборчу діяльність претендента не обмежують позаполітичні цінності: останні слугують претендентові, а не він їм. Якщо претендент вирішує брати участь у виборах, він тим самим відмовляється від цінностей, що суперечать перемозі. При цьому перемога виявляється “справою техніки”, зокрема техніки впливу: на виборців і конкурентів. Психологи, політологи, соціологи, маркетологи, райтери, рекламисти, PR-менеджери – це “технічний персонал”. А проте фігура політичного консультанта як *стратег* виокремлюється. Консультант, який береться реалізувати поставлену політичну задачу (фактично, це не завжди перемога), може ефективно працювати за умови слухняності (делегованої суб’єктності) клієнта. Хоча часто таких консультантів-стратегів називають політтехнологами, фактично вони є “ідейщиками” (використовують ідеї в рамках техніки досягнення конкретної політичної мети), а інколи й ідеологами (формулюють і розгортають ідею, роблячи її метою політичної діяльності).

Справді, поняття політичного консультанта розмите. Радник, політтехнолог, аналітик, ідеолог, стратег, політичний менеджер... Імовірно, термін “консультант” утвердився, бо залишає ілюзію суб’єктності учасникові політичного (виборчого) процесу: консультант як джерело додаткової інформації, як допоміжна фігура. Так чи інакше, фігура політичного консультанта передбачає, що політик відчужує (делегує) суб’єктність мис-

лення: “ваша справа – думати, моя – обирати з того, що ви придумали”. І для такого “розподілу парці” є підстави: посилена рефлексія нерідко гальмує лідерство. Рішучість, сміливість, владолюбність як психологічні риси формуються на вільному від надмірної рефлексії психологічному просторі. Сумніви, повернення до пройденого, перевірки і багаторазові зіставлення делегуються тим, хто до цього психологічно й інтелектуально схильний, а також на кому не лежить паралізуючий тягар відповідальності за наслідки. В інтересах політика звизити відповідальність консультанта перед суспільством до відповідальності перед ним самим – конкретним політиком.

Ціннісний релятивізм – умова кваліфікованої роботи політичного консультанта. Якщо консультант спрямовує свої зусилля не лише на завдання клієнта (політика), а й на реалізацію власних моральних чи політичних цінностей, то це означає, що він працює не лише на цього клієнта. Консультант покликаний реалізувати суб’єктність свого клієнта, а не власну. Внутрішній конфлікт суб’єктностей знижує професійну ефективність консультанта, зрештою, невротизує його. Ціннісний релятивізм – це моральне настановлення в політичній діяльності, що тлумачить останню як суто цілераціональну. По суті, ціннісний релятивізм на рівні етики є цинізмом на рівні моралі як світоглядного настановлення. Цинізм для політичного консультанта – умова його психологічного самозбереження. Позицію цинізму органічно доповнює відсутність цілісного світогляду. Розмитість світогляду парадоксально посилюється зі збільшенням обсягу інформації про світ. Що менше людина знає про політику, то легше їй скласти загальне (“цілісне”) уявлення. Компетентний консультант не може собі дозволити керуватися конкретними цінностями: у політичному процесі все умовне, конкретне, суб’єктивне, ситуативне, тимчасове, має свою ціну. Політичні цінності складають політичний спектр, кожний сектор котрого є спектром виборців, а відтак і більш чи менш поширеним “політичним бредом”. Консультант не може нереклексивно занурюватися в жодний із цих спектрів: він перетвориться або на виборця, або на політика, а так чи інакше – на самостійного суб’єкта. Це суперечить позиції консультанта.

Образ політичного консультанта має *історію* принаймні в декілька тисяч років. Чи не кожен з визначних філософів, окрім онтології, гносеології й етики, пропонував картину ідеального державного чи політичного устрою чи правильної політичної поведінки. Платон у своїх творах наголошував, що ідеальним правителем є мудрець-філософ [5]. Якщо ж це неможливо, то філософ принаймні мусить бути радником правителя. Згодом це перейшло в теорію освіченого монарха, що поєднує в собі владне й інтелектуальне начала. Упевненість в істинності власних філософських, етичних, політичних поглядів породжує потребу у владі для їх утілення. При цьому філософ фактично покладається на логіку і творчу фантазію.

Прагматичні компроміси, багаторазова зміна поглядів і принципів не складаються у філософський образ ідеальної політичної системи. Як відомо, Платон робив спроби... дорадчо-консультативної участі в політичній діяльності і був дуже розчарований реаліями цього процесу. Натомість його учень Арістотель успішно “консультував” полководця і політика Александра Македонського.

На відміну від авторів численних політичних утопій ідеолог політичного цинізму Н. Макіавеллі не будував ідеальний політичний устрій, а змодельовав найбільш ефективну (цілераціональну) політичну поведінку, адекватну тогочасному політичному процесу [6]. Політичний ідеалізм зникає з усвідомленням процесуальної природи політики: відбувається перехід від моделювання ідеальних взірців до тонких наукових описів. Наприклад, Монтеск'є у своїй творчості акцентував психологічно-чуттєву, ірраціональну складову політичного процесу [7].

Такі історичні етапи формування передумов, аби політичний ідеолог поступився місцем політичному технологу. Вважається, що в XIX ст. панували політичні ідеології. Але точніше було б сказати, що в цей час ідеології увійшли в реальний контакт з політичними реаліями. Такий контакт спровокував досить швидке перетворення ідеологій на технології – цілі перетворилися на засоби. Виявилось, що політика є переважно не втіленням ідей, а завоюванням та утриманням влади, яка потрібна для такого втілення (а останнє є організацією і управлінням). Для політика актуальним є не філософ чи ідеолог, який “знає, як треба”, а консультант-технолог, який відчуває, “як є” і вміє досягти того, що “замовляє” політик. Ситуація співробітництва політика й політичного технолога є від початку аморальна – така, в якій цінності винесені за дужки, залишені “на десерт”. Досягнення влади певним політичним фігурантом ще нічого не гарантує в ціннісному, ідеологічному, моральному планах: успішний політик змінює політичне спрямування відповідно до інтересів суб’єкта економічної діяльності, з яким пов’язаний (або власних економічних інтересів). Ціннісна орієнтація політичного консультанта у виборі співробітництва з політиком не гарантує консультантові нічого, крім “відносно морального старту”. А подальші можливі кардинальні зміни орієнтації самого політика лише морально дезорієнтують консультанта. Відтак розміщення моральних цінностей у простір політичного є надійний спосіб їх девальвувати.

Політик зацікавлений у чесності консультанта в межах свого з ним співробітництва. Чесність – це моральна вимога, і вже у цьому мораль представлена у сфері політичного. А проте чесність не єдина і не універсальна моральна цінність. Більше того, у моральних координатах будь-які політичні цінності є лише цілями з усією їх відносністю і ситуативністю. Адже цінності – це спосіб абсолютизувати цілі, позбавляючи їх подальшої рефлексії. Цінність – це “дно”, після якого закінчуються міркування і по-

чинається поведінка. І навіть якщо ідея політики – це суспільно-владна реалізація моральних цінностей, то реальність політики – використання моральних цінностей для отримання і здійснення суспільної влади. Влада виступає абсолютною політичною цінністю. Ідеї загальної справедливості і суспільного блага в політиці є інструментами риторики, позиціонування, тиску тощо. Тверезе визнання цього факту є умовою морально-психологічної цілісності політичного консультанта.

Морально-психологічна цілісність політичного консультанта як корелят політичної послідовності його клієнта. Морально-психологічна цілісність індивіда – це гармонійна співвіднесеність його психологічних станів і процесів з усвідомленими принципами власної поведінки. Гармонія передбачає взаємне доповнення одного й іншого, підвищення якості життя і діяльності індивіда в цілому, зростання міри його самоактуалізації. Натомість морально-психологічні проблеми – це такі внутрішні суперечності індивіда, за яких наявна ситуативна несумісність цінностей між собою, або цінностей і фактичної діяльності. По суті, проблема є неможливістю діяти, мислити, відчувати. Водночас проблема є потенційною точкою розвитку [8]. Задля вирішення проблеми відбувається перебудова елементів, що не лише безпосередньо пов'язані з проблемою, а й опосередковано. І будь-який спеціаліст, що творчо ставиться до своєї професійної діяльності, намагається не уникати проблемних ситуацій за будь-яку ціну, а використовувати їх для власного професійного та особистісного зростання.

Морально-психологічна цілісність динамічна, умовна. Подібно до гомеостазу в організмі, така цілісність – радше спрямування діяльності, ніж її норма. Повна і завершена морально-психологічна цілісність – це святість або ідіотизм. Але внутрішня чи зовнішня діяльність індивіда, спрямована лише на внутрішню фрагментацію, демобілізує і десоціалізує. “Відчужена свідомість”, “розколоте я”, “розірваний внутрішній світ” – стани, що неодноразово описані в психологічній науці і можуть стати характерними для політичного консультанта, якщо той намагатиметься обслуговувати політичні цінності свого клієнта у власній морально-світоглядній перспективі.

Набути морального забарвлення може прийняття рішення політичним консультантом щодо початку співпраці з тим чи тим клієнтом: фінансово цікава пропозиція від політичного фігуранта, який не є за своїми політичними поглядами і принципами симпатичним консультантові. Ця ситуація подібна до ситуації адвоката, професіоналізм якого реалізується в захисті клієнтів за принципом не симпатії чи невинності, а навпаки – складності ситуації. Для цього адвокат мусить використати всі можливі аргументи на захист підсудного. Аналогічно політичний консультант мусить бути в стані допомогти будь-якому політичному фігурантові запро-

понувати його потенційним виборцям найбільш актуальні пропозиції, а відтак переконати в його спроможності реалізувати ці обіцянки. І вже завданням суспільства (виборців) є через механізми політичної системи проконтролювати діяльність обраного політика, змусити його бути послідовним у своїх обіцянках і проголошених принципах.

Послідовність – найбільш затребувана морально-психологічна цінність і якість у сучасній українській політиці. Тут змістові політичні цінності закінчуються і набувають чинності найзагальніші моральні. Власне, аморальність – це і є безпринципна ситуативність у вчинках. У політичному контексті консультант може собі дозволити бути релятивістом і циніком: він не наділений владою, не “робить” політики. Натомість непослідовність політика позбавляє сенсу власне феномен делегування влади. Виборці делегують владу своїм представникам на певних умовах. Якщо громадяни на досвіді багатьох виборів переконуються, що “обіцянки нічого не варті”, виборча система перестає працювати. Чи політик усім своїм життям вірить у проголошені політичні цінності (ідеологію), чи він лише “відпрацьовує” їх – важливою є його послідовність у діях. Бути послідовним у “мистецтві компромісів” – це й означає бути “великим політиком”. Власне, головним завданням політичного консультанта і є допомогти політикові бути послідовним. Подібно до адвоката, який реконструює цілісність ідентичності підсудного, але вже постфактум, консультант супроводжує діяльність політика, допомагаючи йому здійснювати такі компроміси, які б не руйнували його політичну ідентичність.

Розкриваючи тему морально-психологічного аспекту прийняття рішення політичним консультантом щодо співпраці з тим чи тим політиком, звернімося до історії. Цікавим прикладом “заочного політичного консультування без запиту” є творчість Станіслава Оріховського – польсько-українського філософа і публіциста XVI ст. [9]. У своїх “листах-напученнях” він настійливо пропонує впроваджувати саме моральні цінності в політичну організацію суспільного життя. Оріховський переконує на конкретних прикладах і порадах у безумовній необхідності таких цінностей, як чесність, самокритичність, відповідальність, сміливість, ініціативність, відвертість, розважливість, скромність, самодисципліна, мудрість, повага тощо. Поради Оріховського спрямовані на сферу управління державою королем і стосунки короля з близьким оточенням. Цікаво, що Оріховський не переймається безпосередньо політичною конкуренцією (зважаючи на монархічний устрій тогочасної Речі Посполитої). Політехнологічний аспект творів Оріховського в тому, що він надає поради не лише з огляду на власне змістове розуміння суспільного блага, а й на необхідність “любові” підданих до короля. Для короля важливо не лише мудро керувати державою, а й бути зрозумілим для підданих. Державна політика має бути не лише розумною, а й зрозумілою, не лише прийнят-

ною з погляду суспільного блага, а й сприйнятою тим-таки суспільством (різні прошарки якого не завжди розуміють спільність своїх інтересів). У своїх “напученнях” Оріховський не пропонує жодних маніпуляцій: його модель політичного управління моральна і прозора. Під сучасним кутом зору вона видається романтичною і подекуди наївною, але не беззахисною. Поради Оріховського є прикладом ідеалістичного моделювання політичного процесу в умовах позаконкурентного державного управління. Натомість нинішня політика зосереджена більшою мірою саме на аспекті конкурентної взаємодії між політичними суб’єктами.

Для Оріховського не було вибору, кого консультиувати (короля не обирають) і чи відповідає це його моральним цінностям. Будучи підлеглим короля, Оріховський набирається сміливості повчати (“напучувати”) останнього. Відчуваючи хиткість такої ситуації, Оріховський виявляє неабиякий дипломатичний хист, загортаючи свої поради у велику кількість компліментів королеві, запевнень у своїй до нього лояльності. Сміливість і відвертість Оріховського доповнені його тактом і психологічною обережністю. Але якщо Оріховський міг апелювати до загальноприйнятих моральних цінностей, то сучасна політика своєю процесуальністю, багатожаровістю, полісуб’єктністю, релятивністю унеможливило це.

Висновки. Політика може бути “моральною” лише в сенсі послідовності. Змістовно політичні цінності є позаморальними, бо являють собою ситуативно абсолютизовані інтереси. Взаємодія між політичними суб’єктами відбувається за принципом конкуренції, зокрема електоральної, пропагандистської, фінансової, інтелектуально-креативної. Політичне консультиування проходить у рамках цієї конкурентної взаємодії і водночас має її своїм предметом. Сам консультиативний міжсуб’єктний простір базується на моральних принципах чесності і довіри. Для консультианта цей процес може супроводжуватися певним морально-психологічним напруженням, що виникає через розбіжність між моральними принципами консультианта і політичними принципами, що їх реалізує його клієнт-політик. Політика як відносно автономна сфера суспільного життя, у якій влада є надцінністю, потребує своїх технологій впливу, ефективних конкурентних моделей, комунікативних схем. Політичний консультиант виступає спеціалістом з утілення, “заземлення” політико-ідеологічних цінностей з перспективою їх подальшої взаємодії безпосередньо в тканині суспільного життя. Якщо філософ чи мораліст намагається умоглядно з’ясувати ціннісну ієрархію, на основі якої було б можливим “ідеальне суспільство”, то політичний консультиант утілює цінності в реальність суспільних процесів і тим самим уможливує суспільні зміни ще до будь-якого “ідеального стану речей”. Із соціально-психологічного погляду важливим при цьому є те, що відбувається із самим консультиантом. Його морально-психологічна цілісність зберігатиметься за умови розмежування, автономізації сфер морального і політичного. Адже політика – це спосіб

владної реалізації власних інтересів, узагальнених до рівня суспільних, а мораль – спосіб суспільно значущої самореалізації через вчинок у безпосередній життєвій ситуації. Якщо політична успішність залежить від міри отриманої влади, то моральна повносправність – від міри самовладання. Утримання від політичних інтенцій своїх моральних цінностей – чи не вершина такого самовладання, завдяки якому консультант спроможний зберігати власну морально-психологічну цілісність, самоповагу і водночас творчу здатність до політико-консультативної участі.

Література

1. Как делать имидж политика / под ред. Е. В. Егоровой-Гантман и И. Е. Минтусова. – М. : Центр политического консультирования “Никколо М”, 1995. – С. 7–14.
2. *Погодин И. А.* К современному пониманию этики / И. А. Погодин // Психическая травма и переживание: кризисная гештальт-терапия. – Минск : Бизнесофсет, 2008. – С. 73–83.
3. *Татенко В. А.* Психология в субъектном измерении / В. А. Татенко. – К. : Просвіта, 1996. – 404 с.
4. *Вебер М.* Избранные произведения : пер. с нем. / Макс Вебер ; сост., общ. ред. и послесл. Ю. Н. Давыдова ; предисл. П. П. Гайденко. – М. : Прогресс, 1990. – 808 с.
5. *Платон.* Собрание починений : в 3 т. (в 4 кн.). / Платон. – М. : Мысль, 1968–1973. – (Серия “Философское наследие”).
6. *Макиавелли Н.* Государь: Сочинения / Никколо Макиавелли. – М. : ЭКСМО-Пресс ; Х. : Фолио, 2001. – 656 с.
7. *Монтескье Ш. Л.* О духе законов / Шарль Луи Монтескье ; сост., пер. и коммент. А. В. Матешук. – М. : Мысль, 1999. – 672 с.
8. Проблемно-ориентированная терапия. Интегративный поход / А. Блазер, Э. Хайм, Х. Рингер, М. Томмен. – М. : Класс, 1998. – 272 с.
9. *Оріховський С.* Твори / Станіслав Оріховський ; упоряд., пер. з латин. та старопол., вступ. ст., прим., словник імен, назв, термінів В. Литвинов. – К. : Дніпро, 2004. – 672 с.

Бублик П. И. Морально-психологические аспекты политического консультирования

Восприятие массовым сознанием современной политики как аморальной нуждается в дополнительном анализе в рамках научной гуманитаристики. Разочарование и отвращение к политике автоматически транслируются и на деятельность специалистов, которые обслуживают интеллектуальную составляющую политического процесса. Однако что означает моральность или аморальность политиков и политических консультантов? Существуют ли другие формы сдерживания, контроля и предвидения деятельности политических фигурантов? В статье предлагается категория последовательности как альтернатива моральности политиков, а также разведение личных и политических ценностей как условие морально-психологической целостности политического консультанта.

Ключевые слова: политическое консультирование, технологизация политики, аморальность политики, политическая последовательность, морально-психологическая целостность, деятельность политического консультанта.

Bublik P. I. Value-psychological aspects of political consulting

The perception of the mass consciousness of modern politics as immoral requires additional analysis within the scientific humanities. Disappointment and disgust with politics is automatically transmitted to the work of professionals who serve the intellectual component of the political process. But what does morality or amorality of politicians and political consultants mean? Are there other forms of containment, monitoring and forecasting of political figurants? The article proposes the category of consistency as an alternative for morality of politicians, as well as separation of personal and political values as a condition of moral and psychological integrity of a political consultant.

Key words: political consulting, technologization of politics, immorality of policy, policy consistency, moral and psychological integrity, the activities of a political consultant.

ЗАДАЧИ ПОЛИТИЧЕСКОГО ПСИХОЛОГА ПО ПОСТРОЕНИЮ ИМИДЖА СУБЪЕКТОВ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Д. С. Волков, И. М. Лозовская, г. Днепропетровск

Освещается роль политического психолога в формировании образа и имиджа политических деятелей и партий в сознании избирателя. Рассматриваются теоретические основы формирования имиджа политического лидера и политической партии, методы воздействия на избирателей, а также роль политического психолога в предвыборной кампании и основные задачи, которые он выполняет для создания положительного имиджа политиков.

Ключевые слова: политика, психолог, задачи, субъекты деятельности.

Проблема формирования образов политиков в сознании граждан страны является одной из приоритетных в современном политико-психологическом знании. Сегодня в Украине наблюдается активная политическая деятельность, а именно оживленная публичная борьба за власть между партиями, лидерами партий и различными группами населения. Поэтому умение грамотно создать образ политического деятеля, построить позитивный имидж политической партии, а также с помощью СМК влиять на выбор и лояльность избирателей является одной из приоритетных задач политической психологии. Для решения данных вопросов необходимо детально рассмотреть роль политического психолога в системе формирования образа политического деятеля в сознании избирателя.